

ALAPELVEK A MAGYARORSZÁGI ROMÁN UTÓNÉVJEGYZÉKHEZ

Az alábbi szöveg a „Budapest, 2021. február 21.” keltezésű azonos című szöveg javított változata.

1. Jogsabályi háttér

Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 2021. március 1. hatállyal:

46. §

(1) A nemzetiséghez tartozó személy

- a) kérheti a gyermek családi nevének a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezését, és gyermekének az adott nemzetiségnek megfelelő utónevét adhat,
- b) kérheti az anyakönyvezett utóneve helyett az annak megfelelő nemzetiségi utónév bejegyzését,
- c) kérheti az anyakönyvezett családi neve helyett az adott nemzetiségi nyelv szabályai szerint képzett családi név bejegyzését, és
- d) kérheti, hogy a családi és utónevét, illetve a gyermek családi és utónevét az adott nemzetiségi nyelven, vagy az adott nemzetiségi nyelven is bejegyezzék.

(2) A nemzetiségi utónév bejegyzésére irányuló kérelemben nyilatkozni kell arról, hogy a választott nevet mely nemzetiség használja.

(3) Nemzetiségi utónévként az érintett országos nemzetiségi önkormányzat által összeállított és közzétett nemzetiségi utónévjegyzékben szereplő utónév anyakönyvezhető.

(4) Nemzetiségi családi név, valamint a nemzetiségi utónévjegyzékben nem szereplő nemzetiségi utónév anyakönyvezhetőségéről az érintett országos nemzetiségi önkormányzat állásfoglalása az irányadó. A nemzetiségi utónévjegyzékben nem szereplő nemzetiségi utónév tekintetében közvetlenül az érintett vagy az anyakönyvvezető, illetve az anyakönyvi szerv megkeresi az érintett országos nemzetiségi önkormányzatot, amely az állásfoglalását a megkereséstől számított 30 napon belül adja meg. Azt az utónevét, amelynek bejegyzését az érintett országos nemzetiségi önkormányzat jóváhagyta, az országos nemzetiségi önkormányzat az utónévjegyzékbe haladéktalanul felveszi.

(5) Az országos nemzetiségi önkormányzat az általa összeállított és vezetett nemzetiségi utónévjegyzéket a honlapján teszi közzé, amely tartalmazza

- a) a magyar anyakönyvbe bejegyezhető nemzetiségi utónevét,
- b) azt a tényt, hogy az adott nemzetiségi utónév női vagy férfi név,
- c) a nemzetiségi utónevét a nemzetiségi nyelv betűivel,
- d) ha a nemzetiségi utónév a magyar ábécében nem szereplő betűt tartalmaz, annak a magyar ábécé betűivel való átírását,
- e) - amennyiben van - a nemzetiségi utónév magyar megfelelőjét.

(vö. <https://net.jogtar.hu/jogsabaly?docid=a1000001.tv×hift=20210301>)

A magyarországi román utónévjegyzék a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata honlapján ezzel a céllal készült.

2. A magyarországi román utónévjegyzékhez felhasznált források

Az utónevek rendszere is a nyelvi változás és változatosság szabályai szerint formálódik. Folyamatosan új utónevek keletkeznek, a régi utónevek sokáig fennmaradnak, feledésbe merülnek, újra divatba jönnek, vagy örökre eltűnnek. Területileg és társadalmi rétegek szerint az utónévadás szokásai eltérnek. Ennélfogva a nemzeti, így a nemzetiségi utónévjegyzékek is, az utónevek állandó változásával lépést tartva, az időben előre haladva, változnak.

A magyarországi román közösség számára román utónévjegyzék először 2003-ban, közel két évtizeddel ezelőtt készült (vö. Borbély 2004), azóta a román utónevek rendszere, a társadalmi változások (pl. globalizáció, migráció) hatására megváltozott. Az utónévjegyzék magában foglalja a magyarországi román közösség évszázadokon át kialakult névadási szokásait tükröző hagyományos utóneveket. Forrásként felhasználásra kerültek: a Román Ortodox Egyház anyakönyvei; temetői sírfeliratok; román kalendáriumok (Calendarul Nostru, Calendarul Românesc, Calendarul Ortodox, Calendarul Autoguvernării pe Țară a Românilor din Ungaria); magyarországi román névtani kutatások (lásd Felhasznált irodalom). Az utónévjegyzék a magyarországi román közösségben kevésbé, viszont a Romániában gyakrabban használatos utóneveket is tartalmazza. Ennek fontos indoka, hogy a magyarországi román utónevekre folyamatosan hatással vannak a Romániában gyakori és divatos utónevek (lásd pl. *Cornel, Traian, Sabin*, illetőleg *Delia, Doina, Lucreția*). Itt forrásként említem meg a romániai névtani publikációkat (lásd Felhasznált irodalom). A román utónevek magyar megfelelőinek listája a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont utónévportálja segítségével készült (<http://corpus.nytud.hu/utonevportal/>). Az utónévjegyzék összeállításakor Maria Marin és Daniela Răuțu (Román Akadémia), valamint Rátz Judit (HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont) kollégák szakvéleménye is figyelembe lett véve. Segítségüket ezúton is megköszönöm!

3. Szempontok a magyarországi román utónévjegyzék összeállításakor

3.1. Román utónevek és magyar megfelelőik

A magyarországi román utónévjegyzékben külön listában szerepelnek a férfi és a női utónevek. Az utónévjegyzék mindkét listájának első oszlopában a magyar anyakönyvbe bejegyezhető román utónevek találhatóak. A második oszlopban az utónév a román nyelv betűivel olvasható. A harmadik oszlopban, szögletes zárójelben a román nevek magyar betűkkel (hangokkal) történő kiejtés szerinti átírása látható (kisbetűvel vannak átírva a román hangoknak megfelelő magyar hangok), és a hangsúlyt az aláhúzás jelzi. A negyedik oszlopban foglalnak helyet a román utónevek magyar megfelelői. Ezáltal a jegyzék nem csupán a román utónevek magyar anyakönyvezéséhez nyújt segítséget, hanem a román utónevek kiejtéséhez, illetve – kérelem esetén – magyarításához is. A magyar megfelelőket sok esetben nem lehetett megadni: (-). Előfordul olykor, hogy csak egy megközelítőleges formai alakot találunk. Ez utóbbiak zárójelbe kerültek (pl. *Baldovina – Balda*). Néhány utónév esetében az utónév a két nyelvben hasonló módon (pl. virágnévből) keletkezett, de nem azonos formai alakból származnak. Például a *Brândușa*, a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont utónévjegyzékében megtalálható *Sáfrány* női utónévnek lett megfeleltetve, mely „Újabb keletű magyar névalkotás a hasonló virágnévből” (vö. <http://corpus.nytud.hu/utonevportal/>).

Meg kell jegyezni továbbá, hogy a romániai névadási szokások eltérnek a magyarországiétól például abban, hogy az utóneveknek több változata anyakönyveztethető (*Jeremia, Ieremie, Irimie*). Valamint abban is, hogy sokkal gyakrabban anyakönyveznek román beceneveket (*Ion* [János]: *Ionaș, Ionel, Ionică, Ionuț*). Ennek egyik magyarázata, hogy egyes utónevek a családon belül igen gyakran fordulnak elő. Az utónévjegyzék csak a gyakrabban

anyakönyvezett román (pl. *Geta*; *Ghiță*), vagy a magyarban is meglévő (pl. *Irinca* – *Irénke*) beceneveket tartalmazza.

Mivel több esetben nehéz a román utónevek magyar utónévvvel történő párosítása, ezért van néhány román utónévknek széles körben elterjedt téves magyar megfeleltetése is. Ilyen a román utónevek között gyakori *Vasile*, melynek magyar megfelelője *Vazul*, ennek ellenére sokan, pontatlanul a *Lászlónak* feleltetik meg. Ez utóbbinak viszont a *Ladislau* a román párja. A *Tibor* magyar utónevet, általában, a latin *Tiburtius*ból alakult *Tiborc* rövidülésének tartják. A magyarországi románoknál mégis, a gyakori, görög eredetű *Teodor* (*Toader*) utónév magyar megfelelőjeként a *Tibor* is elterjedt, a *Tódor* és a *Tivadar* mellett. Ennek oka gyakran abban keresendő, hogy a gyermek „*Teodor*” születése után a kórházi adminisztrációba – a bejegyző hiányos román és magyar névtani ismeretei miatt – tévesen a *Tibor* utónévvvel lett bejegyezve, majd anyakönyvezve. A magyar anyakönyvezésű *Tibor* utónév, a magyarországi románok közösségében, a *Tiberiu* utónévvvel történő megfeleltetésével további változáson ment át, melynek valójában a magyar *Tibériusz* a párja. Ezt követően a magyarországi román közösségben a magyar *Tibor* és „párjaként” a román *Tiberiu* egyre inkább elfogadottá vált és elterjedt. A *Floarea* magyarításaként ismert a *Virág*, melynek pontosabban megfeleltethető az alakilag is közelebb álló *Flóra*. Hasonlóképpen a román *Paraschiva* (eredete a görög „*paraskeve*”, jelentése ’péntek’) magyar párja sem a *Piroska*. Ez utóbbi a *Prisca* latin utónévből ered. Az *Aurelia* magyar megfelelője nem az *Aranka*, hanem az *Aurélia*. Továbbá a *Victor* sem tévesztendő össze a *Győző*vel, mivel a magyar megfelelője *Viktor*. Az *Arcadie* utónévknek az *Arkád*, nem pedig az *Árpád* a magyar párja. Az utónévjegyzék ezeknek a téves megfeleltetésnek a kiküszöbölését is szolgálja.

3.2. Az utónévjegyzékből hiányzó és az anyakönyvezésre nem javasolt román utónevek

Előfordulhat olyan utónév, amelyik formailag (írásban) mind a magyar, mind a román nyelvben megegyezik, de míg a magyarban női utónévként, addig a románban férfi utónévként használatos, vagy fordítva. Ilyenek például az *Aldea*, *Boris*, *Luca* magyar női utónevek és egyben román férfi utónevek; illetve a *Dalia* román női utónév és egyben magyar férfi utónév. Ezek az utónevek a román utónévjegyzékből kimaradtak, magyar anyakönyvezésüket nem javasoljuk.

Szintén nem szerepelnek a román utónévjegyzékben azok a román utónevek, amelyek a magyar utónévjegyzékben szerepelnek, így kérvény nélkül anyakönyveztethetők, például *Alexa*, *Alexia*, *Alexandra*, *Alicia*, *Amanda*, *Anita*, *Bonita*, *Dana*, *Dalida*, *Daniela*, *Dorina*, *Florica*, *Florina*, *Fulvia*, *Galina*, *Georgina*, *Gina*, *Lara*, *Laura*, *Leontina*, *Leopoldina*, *Lorina*, *Malvina*, *Mara*, *Marion*, *Martina*, *Mia*, *Mira*, *Miranda*, *Minerva*, *Mona*, *Natasa*, *Naomi*, *Nina*, *Norina*, *Oana*, *Olimpia*, *Olga*, *Olivia*, *Paula*, *Paulina*, *Petra*, *Regina*, *Valentina*, *Vera*, *Zamfira*, *Zorina*; *Adalbert*, *Emil*, *Filip*, *Florentin*, *Leon*, *Leontin*, *Martin*, *Maxim*, *Meliton*, *Miron*, *Simon*, *Simeon*, *Teodor*, *Teofil*, *Virgil*, *Valentin*, *Vladimir*.

Nem kerültek be az utónévjegyzékbe azok a román utónevek, amelyeknek a hangzása a magyarban nem különösebben szerencsés (pl. *Agripina*, *Despina*, *Didina*, *Evlampia*, *Maricica*, *Matrona*, *Sanda*, *Sara*; *Sava*).

Az utónévjegyzék nem tartalmazza a román helyesírással anyakönyvezett magyar utóneveket sem (pl. *Iudit* – *Judit*).

3.3. Magyar utónevek jelentése és eredete, román eredetű magyar utónevek

A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont utónévjegyzéke közli a magyar utónevek jelentését és eredetét, ezekre itt nem térünk ki (vö. <https://nytud.hu/oldal/utonevjegyzekek>). A magyar utónevek listájában például a *Hargita*, *Marióra*, *Szavéta*, *Szorina*, *Véta*, *Viorika*, *Zamfira*; *Csobán*, *Krizsán* eredetként a román nyelv van megjelölve (vö. <http://corpus.nytud.hu/utonevportal/>).

Felhasznált irodalom

- Bolocan, Gheorghe 1999. Prenumele actuale – inventar și repartiție teritorială. Studii și Cercetări de Onomastică (Editura Universitaria, Craiova) 4: 369–412.
- Borbély, Ana 1993. Supranume din Chitighaz. In: Hocopán Sándor – Nagyné Martin Emília, szerk. A magyarországi románok néprajza 8. kötet. A Magyar Néprajzi Társaság kiadványa. Mikszáth Kiadó, Salgótarján, 50–85.
- Borbély, Ana 2000. Identitatea românească în corelație cu ortografia numelor de persoane. Foaia Românească Anul III.[L]/17: 4.
- Borbély Anna 2004. Román nevek. In: S. Dávid Emese, szerk. Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve. Aranyhal Könyvkiadó, Budapest, 549–587.
- Borbély, Ana 2007. Secvențe din istoria comunității românești din Giula pe baza istoriei orale. Martin, Emília, red. Izvorul, Revistă de etnografie și folclor. Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 28: 16–30.
- Borbély, Ana 2010. O nouă dimensiune a limbii și culturii românești din Ungaria: tendințe în alegerea numelor de botez în secolele XVIII–XX. In: Martin, Emília, red. Izvorul. Revistă de etnografie și folclor. Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula 31: 46–74.
<http://www.romanintezet.hu/index.php/hu/kiadvanyok/2010/13-izvorul/84-2010> (2021. 02. 20.)
- Borbély, Ana 2011a. Variabilitate și schimbare: tendințe în alegerea numelor de botez la românii din Ungaria în secolele al XVIII–al XX-lea. In: Marin, Maria – Daniela Răuțu, red. Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha. Editura Academiei Române, București, 69–80.
- Borbély, Ana 2011b. Integrare în societate: Tendințe moderne în alegerea numelor de botez în comunitatea românilor din Ungaria în secolul al XXI-lea. In: Lumina 2011. Munteanu Csobai, Elena, red. Revistă socială, culturală și științifică a românilor din Ungaria, Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 16–26.
<http://www.romanintezet.hu/index.php/hu/kiadvanyok/2011/12-lumina/115-lumina-2011-2> (2021. 02. 20.)
- Borbély, Ana 2013. Aspecte istorice, sociale și identitare în alegerea prenumelor la românii din Ungaria. In: Simpozion. Berényi, Maria, red. Comunicările celui de al XXII-lea Simpozion al Cercetătorilor Români din Ungaria (Giula, 24–25 noiembrie 2012). Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 141–155.
<http://www.romanintezet.hu/index.php/hu/kiadvanyok/2013/11-simpozion/104-simposion-2013> (2021. 02. 20.)
- Constantinescu, N. A. 1963. Dicționar onomastic românesc. Editura Academiei Republicii Populare Române, București.
- Cristureanu, Al. 1969. Prenume de proveniență cultă în antroponimia contemporană românească. Studii și materiale de onomastică, Editura Academiei Române, București, 21–43.
- Csobai Lászlóné 1988. Egy román nyelvű kézirat katonakönyv az első világháború idejéből. http://epa.oszk.hu/01500/01577/00011/pdf/bmmk_1988_069-091.pdf (2021. 02. 20.)
- Fercsik Erzsébet – Raátz Judit 2017. Örök névnapár. A mai magyar keresztnévek legteljesebb gyűjteménye. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Goicu, Viorica 1999. Nume de familie ale românilor din Ungaria. In: Berényi Maria, red. Simpozion, Comunicările celui de al VIII-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria, (Giula, 7–8 noiembrie 1998), Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria Giula, 112–125.

- Ionescu, Christian 1975. Mică enciclopedie onomastică. Editura Enciclopedică Română, București.
- Iordan, Iorgu 1979. Influența modei asupra numelor de persoană. *Limba Română* XXVIII/1: 41–50.
- Kovácsné József Magda 2015. Magyar–román, román–magyar összehasonlító keresztnévszótár. Dicționar comparativ maghiar–român, român–maghiar al numelor de botez. Erdélyi Múzeum-Egyesület Adattára.
- Martin, Emilia 2001. Cimitirul – purtător de informații istorice și etnografice. In: Simpozion. Berényi, Maria, red. Comunicările celui de al X-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria, Giula, 18–19 noiembrie 2000. Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 145–152.
- Mocan, Gyöngyi 1995. Numele de botez la românii din Chitighaz. In: Simpozion. Berényi, Maria, red. Comunicările celui de al IV-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria (Giula, 26–27 noiembrie 1994). Publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Giula, 89–101.
- Mokán Gyöngyi 1993. A kétegyházi románok keresztnévadási szokásai. Szakdolgozat. ELTE, Budapest.
- Oancă, Teodor 1995. Tendințe noi în antroponimia românească. Schimbări de nume. *Studii și Cercetări de Onomastică* (Editura Universitaria, Craiova) 1: 7–24.
- Oancă, Teodor 2001. Sociolingvistică aplicată. Cercetări de antroponimie, Fundația Scrisul Românesc, Craiova.
- Pașca, Șt. 1936. Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului, București.
- Rátz Judit – Sass Bálint 2021. A HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont utónévjegyzéke. <http://corpus.nytud.hu/utonevportal/> (2021. 02. 20.)
- Stati, Sorin 1964. Cuvinte românești: o poveste a vorbelor. Editura Științifică, București.
- Tomescu, Domnița 1998. Gramatica numelor proprii în limba română, Editura All, București.
- Tomescu, Domnița 2001. Numele de persoană la români. Perspectivă istorică. Editura Univers Enciclopedic, București.
- Zafiu, Rodica 2006. Nume de animale. *România Literară* 23/11 aug.
- Zăbavă, Elena-Camelia 2008. Onomastica românească sub influența modei lingvistice europene. In: Luminița Botoșineanu – Elena Danila – Cecilia Holban – Ofelia Ichim, red. *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*. Editura Alfa, Iași, 393–400.

Budapest, 2024. november 20.

Borbély Anna CSc.
nyelvész
anaborbely58@gmail.com